ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 327.56:262.13
DOI https://doi.org/10.32782/2663-5984.2026/2.19

Березюк А. В.
https://orcid.org/0009-0007-7577-160X
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ПРАКТИКИ МИРОТВОРЧОЇ ДИПЛОМАТІЇ СВЯТОГО ПРЕСТОЛУ В МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

У статті досліджено участь Святого Престолу у врегулюванні міжнародних конфліктів і гуманітарних криз другої половини XX – початку XXI ст. З'ясовано, що концептуальною основою його зовнішньополітичної діяльності є Соціальна доктрина Католицької церкви, яка ґрунтується на принципах захисту людської гідності, справедливості, солідарності та підтримання миру. Визначено, що ключовим інструментом міжнародної діяльності Святого Престолу виступає принцип морально-гуманітарного нейтралітету, який передбачає утримання від підтримки будь-якої зі сторін конфлікту та збереження рівновіддаленої позиції. Такий підхід забезпечує можливість виконання посередницьких функцій і сприяє формуванню довіри до ватиканської дипломатії як незалежного суб'єкта міжнародних відносин. Проаналізовано діяльність Святого Престолу під час Карибської кризи 1962 р., розпаду Югославії, зокрема воєн у Хорватії, Боснії і Герцеговині та Косові, а також у контексті військових кампаній в Іраку та Афганістані. Особливу увагу приділено його реакції на гуманітарні кризи в Руанді, Сирії та на Близькому Сході. На основі аналізу матеріалів провідних міжнародних медіа встановлено, що Святий Престол, спираючись на розгалужену дипломатичну мережу та активну участь у діяльності міжнародних організацій, насамперед ООН, послідовно відстоює принципи мирного врегулювання конфліктів і захисту цивільного населення. У висновках обґрунтовано, що вплив Святого Престолу на міжнародні процеси визначається передусім його моральним авторитетом і дипломатичним потенціалом, а не військовими чи економічними ресурсами. Водночас відсутність механізмів прямого політичного впливу обмежує ефективність ватиканської дипломатії в умовах загострення конфліктів та небажання їхніх учасників дотримуватися норм міжнародного права. Попри це, досвід Святого Престолу засвідчує вагоме значення моральних і гуманітарних чинників у забезпеченні міжнародної безпеки та підтриманні миру в сучасному світі.

Ключові слова: *Святий Престол, Ватикан, Апостольська Столиця, миротворча дипломатія, нейтралітет, міжнародний конфлікт, посередництво, гуманітарна допомога, захист прав людини.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин помітно зростає роль релігійних організацій у врегулюванні міжнародних конфліктів, які використовують свій моральний авторитет, гуманітарну діяльність та дипломатичні можливості для сприяння мирному врегулюванню кризових ситуацій. Особливе місце серед них посідає Святий Престол, який завдяки розгалуженій дипломатичній мережі, послідовному дотриманню принципу нейтралітету виступає посередником у врегулюванні як світових, так і регіональних конфліктів.

Зауважимо, що у другій половині XX – на початку XXI ст. Ватикан активно долучався до врегулювання міжнародних конфліктів, виконуючи насамперед посередницьку та миротворчу місії. Його дипломатичні ініціативи відігравали помітну роль під час Карибської кризи, а також

© Березюк А. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

збройних протистоянь на Балканах, в Іраку, Сирії, Афганістані та на Близькому Сході. На тлі сучасної кризи системи міжнародної безпеки, зумовленої зростанням кількості збройних конфліктів, актуалізується потреба в комплексному аналізі методів ватиканської дипломатії, оцінці її ефективності та меж впливу на процеси мирного врегулювання.

Нині опубліковано значну кількість наукових праць, присвячених зовнішньополітичному курсу Апостольської Столиці. Проте дослідники переважно зосереджують увагу на аналізі офіційних документів або загальних релігійних доктрин. Натомість практичні кроки Святого Престолу у вирішенні низки міжнародних конфліктів, як і його непублічні методи впливу, все ще залишаються малодослідженими. Саме це зумовлює актуальність наукового дослідження дипломатичної діяльності Апостольської Столиці у зазначений період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика миротворчої та гуманітарної діяльності Святого Престолу привертає значну увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Теоретичні засади впливу релігійного чинника на міжнародні відносини та процеси примирення розкрито у праці Філпотт Д. (D. Philpott) [4], який обґрунтовує роль релігійних інституцій у врегулюванні конфліктів та постконфліктній реконструкції суспільств. Особливості зовнішньої політики Святого Престолу та його місце в сучасному міжнародному порядку висвітлено у дослідженнях Барбато М. (M. Barbato) [19], Кент П. С. (P. Kent) [13] та Вайґел Дж. (G. Weigel) [16]. Значну увагу ролі Ватикану під час югославської кризи приділили Ріккардс М. П. (M. Riccards) [14] і Леустян Л. Н. (L. Leustean) [15], які проаналізували дипломатичні ініціативи Святого Престолу на Балканах та їхній вплив на міжнародні процеси. Серед українських науковців вагомий внесок у вивчення міжнародної діяльності Святого Престолу зробили Е. Бистрицька [24], І. Тихоненко та С. Тамарянська [8], І. Данилюк [9] У. Ільницька [10] та інші. У їхніх працях розглядаються питання міжнародної правосуб'єктності Святого Престолу в історичній ретроспективі, особливості його зовнішньої політики в постбіполярний період, а також концептуальні засади та механізми реалізації гуманітарної дипломатії в умовах сучасних геополітичних викликів. Водночас комплексний аналіз практики застосування морально-гуманітарного нейтралітету Святого Престолу у врегулюванні міжнародних конфліктів другої половини XX – початку XXI ст. залишається недостатньо дослідженим, що зумовлює актуальність обраної теми.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити особливості реалізації миротворчої дипломатії Святого Престолу в міжнародних конфліктах другої половини XX – початку XXI ст., охарактеризувати її основні практики та інструменти, а також з'ясувати ефективність дипломатичних і гуманітарних ініціатив Ватикану у врегулюванні міжнародних криз.

Виклад основного матеріалу. Миротворча діяльність Святого Престолу ґрунтується на комплексі релігійно-моральних принципів, які визначають його підходи до оцінки міжнародних конфліктів та участі у процесах їх врегулювання. Концептуальною основою зовнішньополітичної діяльності Святого Престолу є Соціальна доктрина Католицької Церкви, яка становить цілісну систему морально-етичних принципів і настанов, що регулюють суспільне життя, політичні процеси, економічні відносини, захист прав людини та міжнародну взаємодію. Її фундаментальною метою є утвердження людської гідності, забезпечення загального блага, соціальної справедливості та мирного співіснування народів [1].

Одне з центральних місць у соціальному вченні Католицької Церкви посідає проблема війни та миру. У документах Святого Престолу послідовно наголошується на необхідності моральної оцінки будь-якого збройного конфлікту з урахуванням принципів справедливості, пропорційності застосування сили та захисту цивільного населення. Катехизм Католицької Церкви підкреслює, що використання сили може бути виправданим лише за умов дотримання норм справедливості та міжнародного права, а також за умови мінімізації людських втрат і страждань [2].

На основі цих положень сформувався особливий підхід Святого Престолу до міжнародної політики, котрий у науковому дискурсі визначають як «морально-гуманітарний нейтралітет». Цей статус забезпечує рівновіддаленість від сторін протистояння, що дозволяє Апостольській Столиці ефективно виконувати місію посередника. Така позиція дає змогу концентрувати зусилля на захисті людського життя, запобіганні ескалації насильства, наданні гуманітарної допомоги та пошуку інструментів для мирного врегулювання конфліктів.

Практична реалізація цього підходу особливо виразно проявилася в постбіполярний період, коли Святий Престол суттєво активізував свою діяльність у сфері врегулювання міжнародних

конфліктів, захисту прав людини та здійснення гуманітарних місій. Водночас принцип нейтралітету й надалі залишається фундаментальною засадою зовнішньополітичної діяльності Ватикану, оскільки саме він забезпечує високий рівень довіри з боку протиборчих сторін і створює необхідні передумови для ефективного посередництва та миротворчої діяльності [8, с. 113–118].

Ретроспективний аналіз свідчить, що витоки та практична апробація цієї медіаційної моделі припадають на період Холодної війни. Показовим прикладом реалізації миротворчої місії Апостольської Столиці стала її дипломатична активність під час Карибської кризи 1962 р. У момент апогею протистояння між США та СРСР, коли світ опинився на межі ядерної катастрофи, Папа Іван XXIII звернувся до лідерів обох наддержав із закликом почути «крик людства про мир» і використати всі доступні політико-дипломатичні канали для врегулювання ситуації. Дослідники наголошують, що цей крок Понтифіка суттєво зміцнив авторитет Святого Престолу як неупередженого посередника у глобальних кризах. Концептуальне узагальнення зазначеного досвіду було відображено в енцикліці «Pacem in Terris» (1963 р.), яка заклала доктринальні основи сучасного католицького вчення про міжнародну безпеку та міждержавний діалог [3; 11].

Водночас, окрім реагування на конкретні геополітичні кризи, системним майданчиком для підтримання нейтралітету та просування миротворчого порядку денного є багатостороння дипломатія Ватикану. Зокрема, Святий Престол володіє унікальним статусом постійного спостерігача при Організації Об'єднаних Націй та бере активну участь у роботі провідних міжнародних форумів. У цих інституційних межах ватиканська дипломатія послідовно артикулює й відстоює принципи захисту людської гідності, свободи совісті, міжнародного гуманітарного права та безальтернативності мирного розв'язання будь-яких міждержавних суперечностей [2].

У контексті такої багатосторонньої взаємодії сучасні дослідники дедалі частіше розглядають гуманітарну дипломатію Апостольської Столиці як самостійний і важливий напрям її зовнішньополітичної діяльності, в межах якого морально-етичні імперативи органічно поєднуються з практичними механізмами міжнародного права [10, p. 27–32]. Водночас ефективність гуманітарної дипломатії Святого Престолу та можливість практичного застосування її інструментів значною мірою зумовлені його особливим міжнародно-правовим статусом. Як слушно зазначає І. Данилюк, Святий Престол є суверенним і самостійним суб'єктом міжнародного права, який концептуально та юридично не ототожнюється з Державою-Містом Ватикан, а наділений власною міжнародною правосуб'єктністю [9, с. 149]. Саме ця правова специфіка забезпечує Апостольській Столиці можливість на рівноправних засадах підтримувати дипломатичні відносини з більшістю держав світу, брати активну участь у діяльності міжнародних організацій та виступати незалежним і неупередженим посередником у процесах мирного врегулювання конфліктів. Таким чином, унікальний міжнародно-правовий статус Святого Престолу створює необхідні передумови для реалізації його гуманітарної та миротворчої місії на міжнародній арені.

Практичне втілення гуманітарної дипломатії Святого Престолу особливо виразно простежується в його реакції на афганську кризу, яка протягом тривалого часу залишалася одним із ключових викликів міжнародній безпеці. Після початку міжнародної військової операції в Афганістані у 2001 р. Апостольська Столиця послідовно наголошувала на необхідності поєднання боротьби з тероризмом із неухильним дотриманням норм міжнародного гуманітарного права та забезпеченням належного захисту цивільного населення. У своїх зверненнях Папа Іван Павло II неодноразово закликав міжнародну спільноту утримуватися від дій, які могли б спричинити подальше зростання людських втрат і поглиблення гуманітарної кризи [4, с. 134]. Така позиція засвідчила прагнення Святого Престолу поєднувати моральний авторитет із дипломатичними механізмами впливу, акцентуючи увагу на пріоритетності людської гідності та гуманітарних цінностей навіть в умовах протидії глобальним безпековим загрозам.

Послідовність цього підходу збереглася і після повернення руху «Талібан» до влади у 2021 р., що стало новим етапом афганської кризи. У цих умовах Святий Престол активізував гуманітарно-дипломатичні зусилля, спрямовані на привернення уваги міжнародної спільноти до погіршення гуманітарної ситуації в країні. Особливе занепокоєння представники Апостольської Столиці висловлювали щодо дотримання прав людини, становища жінок і дітей, а також безпеки релігійних та етнічних меншин [12]. Керуючись принципами людської гідності, соціальної справедливості та міжрелігійної толерантності, Ватикан незмінно наголошував на пріоритетності пошуку мирних механізмів стабілізації регіону.

Позиція Апостольської Столиці у цьому питанні чітко корелювала з підходами провідних міжнародних інституцій. Зокрема, ООН, спеціалізовані гуманітарні агентства та впливові правозахисні організації також акцентували увагу на необхідності запобігання гуманітарному колапсу в Афганістані та забезпечення захисту базових прав населення. У цьому контексті Святий Престол продемонстрував характерну для своєї зовнішньополітичної діяльності модель поведінки, яка поєднує політичний нейтралітет щодо сторін конфлікту з чіткою моральною позицією у питаннях захисту людської гідності, прав людини та гуманітарних цінностей [12].

Подібний підхід простежувався й у діяльності Апостольської Столиці під час етнополітичних конфліктів, що супроводжували розпад Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія у 1990-х роках. Ці події стали одним із найбільш показових прикладів реалізації багатовекторної гуманітарно-дипломатичної стратегії Святого Престолу в умовах масштабної гуманітарної кризи. Від початку воєнних дій у Хорватії та Боснії і Герцеговині Ватикан послідовно закликав сторони конфлікту до мирного врегулювання суперечностей, припинення насильства та дотримання норм міжнародного гуманітарного права. У своїх зверненнях Папа Іван Павло II неодноразово наголошував, що етнонаціональні та релігійні відмінності за жодних обставин не можуть слугувати виправданням для воєнних злочинів, переслідувань чи дискримінації [13, p. 68].

Особливе місце у цьому контексті посідала дипломатична підтримка Апостольською Столицею процесу міжнародного визнання нових суверенних держав. У січні 1992 р. Святий Престол одним із перших у світовому співтоваристві де-юре визнав незалежність Хорватії та Словенії. Ватиканська дипломатія аргументувала цей крок невід'ємним правом народів на самовизначення та прагненням створити правові запобіжники для подальшої ескалації насильства і стабілізації всього Балканського регіону [13, p. 70; 14, p. 60].

Логічним продовженням цієї стратегії став курс Апостольської Столиці під час подальшої ескалації балканської кризи, зокрема в період етнополітичної війни в Боснії і Герцеговині. На цьому етапі Ватикан послідовно підтримував гуманітарні місії міжнародних інституцій та системно закликав світову спільноту до рішучіших дій задля захисту мирного населення. У своїх публічних виступах та дипломатичних нотах папа Іван Павло II акцентував увагу на катастрофічному становищі біженців, захисті жертв етнічних чисток, а також на першочерговій потребі розгортання міжрелігійного діалогу як єдиного дієвого інструменту повоєнного примирення та реінтеграції розколотого суспільства [14, p. 64].

Загалом реакція світового співтовариства на боснійські ініціативи Ватикану була переважно позитивною. Так, керівництво Європейського Співтовариства та представники ООН неодноразово відзначали високий моральний авторитет Ватикану. Водночас цей кейс виявив і певні суперечливі аспекти, які актуалізували в політичній науці гострі дискусії щодо реальних меж та операційної ефективності ватиканського нейтралітету. Зокрема, частина дослідників вважає, що занадто раннє дипломатичне визнання незалежності Хорватії та Словенії з боку Святого Престолу у 1992 р. могло опосередковано прискорити розпад Югославії та інтенсифікувати насильство [13, p. 71; 15, p. 254].

Невдовзі черговим і найбільш критичним випробуванням для цієї оновленої стратегії Ватикану наприкінці 1990-х років XX ст. стала Косовська криза. В умовах жорсткого міжетнічного загострення між сербською владою та албанським населенням регіону Ватикан послідовно апелював до припинення вогню та повернення сторін у правове поле політичних переговорів. Папа Іван Павло II у своїх зверненнях незмінно наголошував на імперативності дотримання прав людини, захисті прав етноконфесійних меншин та недопущенні нової гуманітарної катастрофи в центрі Європи [16, p. 678]. Зауважимо, що у 1999 р., коли криза переросла у військову операцію НАТО проти Югославії, Святий Престол зайняв максимально зважену та дистанційовану позицію. Папська дипломатія принципово утрималася від підтримки силових дій Альянсу, першочергово підкреслюючи пріоритетність виключно міжнародних правових інститутів та дипломатичних механізмів розв'язання конфліктів. Водночас Апостольська Столиця демонструвала абсолютну об'єктивність, однаково рішуче засуджуючи як етнічні чистки з боку сербських сил, так і воєнні злочини чи порушення прав цивільного населення, вчинені будь-якою іншою стороною протистояння [16, p. 689; 17, p. 232].

У підсумку, дипломатичне реагування Святого Престолу на події в Косові остаточно зафіксувало базову для Ватикану модель: поєднання суворого політичного нейтралітету щодо безпосередніх учасників конфлікту із чіткою, безкомпромісною моральною позицією щодо його гуманітарних

наслідків. Саме цей збалансований підхід, ретельно відпрацьований під час довготривалих балканських воєн, згодом став одним із провідних концептуальних принципів миротворчої дипломатії Святого Престолу в XXI ст. [17, p. 278].

Сформовані на Балканах принципи збалансованого реагування знайшли своє відображення в сучасній стратегії Апостольської Столиці щодо довготривалого конфлікту на Близькому Сході. Зокрема, у фокусі уваги світових медіа, зокрема агенції «Associated Press», незмінно перебуває той факт, що Ватикан послідовно підтримує концепцію створення двох незалежних держав як єдину легітимну основу для тривалого палестино-ізраїльського врегулювання [5]. Ця принципова лінія актуалізувалася після ескалації протистояння між Ізраїлем та угрупованням ХАМАС. Святий Престол безкомпромісно закликав до негайного припинення вогню, звільнення всіх заручників та забезпечення безперешкодного доступу міжнародної гуманітарної допомоги до Сектора Гази. Така позиція солідаризувалася з курсом Генерального секретаря ООН Антоніу Гутерреша та профільних інституцій системи ООН, які аналогічно наголошували на імперативності захисту цивільного населення згідно з нормами міжнародного гуманітарного права [5].

У цьому контексті Ватикан виходить за межі суто абстрактних закликів до миру, артикулюючи конкретну геополітичну позицію. Проте така конкретика не означає солідаризації з однією зі сторін конфлікту; навпаки, формула «двох держав» базується на прагненні забезпечити симетричні права та безпекові гарантії як для ізраїльського, так і для палестинського народів. Характерно, що регіональні політичні кола сприймали ватиканські ініціативи амбівалентно: частина ізраїльського істеблішменту критикувала Апостольську Столицю за буцімто недостатню увагу до безпекових інтересів Тель-Авіва, тоді як палестинська сторона здебільшого позитивно оцінювала вимоги Ватикану щодо припинення бойових дій [5]. Подібний дискурс вкотре доводить, що ватиканський нейтралітет є не пасивним спостереженням, а активним пошуком справедливих рішень, релевантних цінностям людської гідності.

Втім, концептуальні витоки цієї сучасної близькосхідної доктрини та її виразний антивоєнний характер були закладені ще на початку століття, а саме під час кризи в Іраку 2003 р. Тоді позиція Апостольської Столиці, напередодні вторгнення коаліційних сил, привернула безпрецедентну увагу міжнародної спільноти. Папа Іван Павло II виступив категоричним опонентом початку бойових дій, наголошуючи, що військова сила може розглядатися виключно як ultima ratio (крайній засіб) і лише після вичерпання абсолютно всіх дипломатичних зусиль. Напередодні вторгнення представники Ватикану здійснювали інтенсивні дипломатичні контакти з урядами США, Іраку та керівництвом провідних міжнародних організацій задля недопущення катастрофічного сценарію [18].

В офіційних заявах Державного секретаріату Ватикану підкреслювалося, що превентивна війна не здатна бути ефективним інструментом протидії тероризму, оскільки її прямим наслідком є масштабна дестабілізація всього регіону та поглиблення гуманітарних криз. Після початку інтервенції Святий Престол змістив акценти на практичну площину: надання допомоги постраждалому населенню та захист автохтонних християнських громад Іраку [18; 19, p. 98]. Попри неоднозначну реакцію світової спільноти, де прихильники інтервенції вважали силове втручання безальтернативним для глобальної безпеки, іракська кампанія увійшла до новітньої історії як один із найяскравіших і найбезкомпромісніших прикладів антивоєнної дипломатії Ватикану в XXI ст. [19, p. 100].

Паралельно з врегулюванням суто політичних суперечностей, фундаментальним викликом для концепції моральної відповідальності Ватикану були події, де під загрозою опинялося виживання цілих народів. Трагічним, але переломним прикладом такого гуманітарного виміру дипломатії Апостольської Столиці стали події в Руанді 1994 р. Під час жахливого геноциду представників народності тутсі та поміркованих хуту Ватикан одним із перших почав бити на сполох, закликаючи світову спільноту до негайної інтервенції задля припинення масового винищення людей [20].

Папа Іван Павло II безкомпромісно засудив акти геноциду на міжнародному рівні та наголосив на імперативності національного примирення. Тоді особливу увагу Ватикан зосередив на практичній допомозі біженцям, логістиці гуманітарних вантажів та делікатній місії відновлення мічетнічного діалогу. Католицька Церква через локальні місії та глобальну мережу благодійних інституцій розгорнула масштабні програми порятунку постраждалих громад [20; 21, p. 189]. У підсумку руандійська трагедія стала жорстким уроком для Святого Престолу. Саме цей катастрофічний досвід бездіяльності світських інститутів змусив ватиканську дипломатію переосмислити класичний нейтралітет і заклав основу для активної підтримки

міжнародної концепції «відповідальності за захист» цивільного населення.

Яскравим втіленням цієї оновленої доктрини у XXI ст. стала реакція Ватикану на громадянську війну в Сирії, яка з 2011 р. перетворилася на центральний вектор гуманітарної дипломатії Апостольської Столиці. Папа Франциск перевів реагування на сирійську кризу в площину активного глобального солідаризму, системно вимагаючи від світових лідерів припинення бойових дій, запуску інклюзивного політичного діалогу та деблокування коридорів для гуманітарних місій [22].

Безпрецедентного суспільного розголосу набула ініційована понтифіком у вересні 2013 р. глобальна молитва та день посту за мир у Сирії, що стали інструментом своєрідної «духовної дипломатії». У своїх енцикліках та зверненнях папа Франциск послідовно доводив, що мілітарне втручання лише мультиплікує насильство та консервує кризу. Одночасно з цим Ватикан виступив головним донором і партнером міжнародних агенцій, які опікувалися сирійськими біженцями та внутрішньо переміщеними особами як усередині країни, так і в суміжних державах регіону [22; 23, p. 28].

Експерти ООН та керівники провідних правозахисних організацій неодноразово давали високу оцінку діям Святого Престолу, визнаючи його унікальну здатність мобілізувати гуманітарну допомогу. Водночас сирійська проблема знову оголила ключову дилему ватиканської зовнішньої політики: хронічний брак прямих політичних та військово-економічних важелів тиску не дозволяв Апостольській Столиці безпосередньо корегувати хід воєнних дій. Це вкотре продемонструвало як колосальний моральний потенціал, так і об'єктивні геополітичні обмеження концепції активного нейтралітету Ватикану в сучасному світі [10, p. 30; 23, p. 31].

Зазначена амбівалентність миротворчого потенціалу Святого Престолу, що полягає у поєднанні високого морального авторитету з об'єктивним браком інструментів «жорсткої сили», перебуває у фокусі постійної уваги провідних світових аналітичних та медіаресурсів. Зокрема, глибокий аналіз інституційної ролі Апостольської Столиці у глобальній політиці презентує авторитетне французьке видання «Le Monde». Так, у публікації «The Vatican's influential apostles of peace» акцентовано на унікальних масштабах зовнішньополітичної мережі Ватикану, яка охоплює офіційні дипломатичні відносини з понад 180 державами світу [6]. Водночас, поряд із висвітленням конструктивних аспектів цієї діяльності, міжнародні медіаагенції реалістично оцінюють інституційні межі ватиканського впливу в умовах деструкції сучасної архітектури безпеки. Показовим у цьому контексті є аналітичний матеріал європейського мовника Euronews «Why Russia is unlikely to let the Vatican mediate peace talks with Ukraine» [7]. На прикладі російсько-української війни автори публікації детально досліджують чинники, внаслідок яких посередницький потенціал Апостольської Столиці ризикує залишитися нереалізованим.

Висновки. Миротворча дипломатія Святого Престолу є важливим складником сучасної системи міжнародних відносин, що гармонійно поєднує морально-етичні засади Соціальної доктрини Католицької Церкви з практичними дипломатичними та гуманітарними інструментами впливу. Обґрунтовано, що фундаментальною специфікою діяльності Святого Престолу є принцип морально-гуманітарного нейтралітету, який забезпечує йому статус незаангажованого посередника та спрямовує свої зусилля на захист людської гідності, запобіганні насильства й сприянні політико-дипломатичному врегулюванню криз. Комплексний аналіз міжнародних конфліктів другої половини XX – початку XXI ст. (зокрема Карибської кризи, протистоянь на Балканах, в Афганістані, Іраку, Руанді, Сирії та на Близькому Сході) засвідчив системність і тяглість миротворчої стратегії Апостольської Столиці, а також її орієнтацію на міждержавний діалог як пріоритетний інструмент подолання глобальних і регіональних суперечностей.

У результаті дослідження доведено, що ефективність миротворчої діяльності Святого Престолу значною мірою ґрунтується на його моральному авторитеті та розгалуженій мережі міжнародних контактів, а не на застосуванні політичного чи військового примусу. Така специфіка, з одного боку, суттєво розширює потенціал Апостольської Столиці як неупередженого посередника, а з іншого – окреслює об'єктивні межі її впливу в умовах гострої геополітичної конфронтації. Попри зазначені фактори, Святий Престол залишається впливовим учасником глобальних безпекових процесів, а його дипломатичний досвід свідчить про зростання ролі гуманітарних і моральних чинників у підтриманні міжнародної безпеки.

Список літератури:

1. Compedium of the social doctrine of the church. ULR: https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_en.html (дата звернення: 1.05.2026).

2. Catechism of the Catholic Church. ULR: https://www.catholicculture.org/culture/library/catechism/cat_view.cfm?recnum=6119 (дата звернення: 4.05.2026).

3. Pope John XXIII. Pacem in Terris (1963). ULR: https://www.vatican.va/content/john-xxiii/fr/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_11041963_pacem.html (дата звернення: 1.05.2026).

4. Philpott D. Religion and Reconciliation in International Relations. Oxford University Press, 2012. 476 p.

5. Pope Leo and Vatican insist on 2-state solution to end Gaza war during meeting with Israel president. *Associated Press*. ULR: https://apnews.com/article/vatican-mideast-israel-gaza-adee8db57887e916b2b64796ce80b5ca (дата звернення: 1.05.2026).

6. The Vatican's influential apostles of peace. *Le Monde*. ULR: https://www.lemonde.fr/en/m-le-mag/article/2024/04/21/the-vatican-s-influential-apostles-of-peace_6669096_117.html (дата звернення: 1.05.2026).

7. Why Russia is unlikely to let the Vatican mediate peace talks with Ukraine. *Euronews*. ULR: https://www.euronews.com/my-europe/2025/05/27/why-russia-is-unlikely-to-let-the-vatican-mediate-peace-talks-with-ukraine (дата звернення: 1.05.2026).

8. Тихоненко І. В., Тамарянська С. В. Зовнішня політика Святого Престолу у пост-біполярну добу: трансформаційні зміни та тенденції модернізації. *Регіональні студії*. 2022. № 28. С. 113–118. DOI: https:// https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.28.21

9. Данилюк І. В. Святий Престол і Ватикан: особливості міжнародної правосуб'єктності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2023. № 2. С. 148–154. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-5984/2023/2.23

10. Ільницька У. В. Гуманітарна дипломатія Святого Престолу: концептуально-теоретичні засади, особливості, механізми реалізації в умовах геополітичних і безпекових викликів. *Humanitarian Vision*. 2026. Vol. 12(1). P. 27–32. DOI: https://doi.org/10.23939/shv2026.01.027

11. Vatican Observer to UN: Pacem in terris guiding star for path of peace. *Vatican News*. URL: https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2023-04/archbishop-caccia-vatican-observer-un-pacem-in-terris.html (дата звернення: 2.05.2026).

12. Holy See expresses deep concern over crisis in Afghanistan. *Vatican News*. URL: https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2021-08/holy-see-expresses-deep-concern-over-crisis-in-afghanistan.html (дата звернення: 2.05.2026).

13. Kent P. The Lonely Cold War of Pope Pius XII: The Roman Catholic Church and the Division of Europe, 1943–1950. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2002. Pp. 67–72.

14. Riccards M. John Paul II and the Balkans: The Role of the Holy See in the Yugoslav Crisis. Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 2010. Pp. 57–84.

15. Leustean L. N. The Politics of Orthodox Churches in the Context of Yugoslav Dissolution. *Journal of Church and State*. 2014. Vol. 56(2). Pp. 240–263.

16. Weigel G. Witness to Hope: The Biography of Pope John Paul II. New York: HarperCollins, 2005. 1048 p.

17. Leustean L. N. Religion, Politics and the Kosovo Crisis. *Journal of Contemporary Religion*. 2000. Vol. 15(3). Pp. 331–346.

18. Pope John Paul II. Address to the Diplomatic Corps. *Vatican Archives*. 2003. 13 January.

19. Barbato M. Pope Francis and the Politics of Global Order. Cham: Palgrave Macmillan, 2020. Pp. 97–118. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-46107-2

20. Pope John Paul II. Message on Rwanda. *Vatican Archives*. 1994. 27 April.

21. Philpott D. Religion and Reconciliation in International Relations. Oxford University Press, 2012. 476 p. DOI: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1417034

22. Pope Francis. Prayer Vigil for Peace in Syria. *Vatican.va*. 2013. 7 September.

23. Ilnytska U. Humanitarian Diplomacy of the Holy See in Contemporary Armed Conflicts. *Humanitarian Vision*. 2026. Vol. 12(1). P. 27–32. DOI: https://doi.org/10.23939/shv2026.01.027

24. Бистрицька Е. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого Престолу з Росією та СРСР (1878–1964 рр.): Монографія. Тернопіль : Підручники та посібники, 2009. 416 с.

Bereziuk A. V. PRACTICES OF PEACEMAKING DIPLOMACY OF THE HOLY SEE IN INTERNATIONAL CONFLICTS OF THE SECOND HALF OF THE 20TH – BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

The article examines the participation of the Holy See in the settlement of international conflicts and humanitarian crises of the second half of the 20th and the beginning of the 21st centuries. It is found that the conceptual basis of its foreign policy activity is the Social Doctrine of the Catholic Church, which is based on the principles of protecting human dignity, justice, solidarity and maintaining peace. It is determined that the key instrument of the international activity of the Holy See is the principle of moral and humanitarian neutrality, which involves refraining from supporting any of the parties to the conflict and maintaining an equidistant position. This approach provides the possibility of performing mediation functions and contributes to the formation of trust in Vatican diplomacy as an independent subject of international relations. The activities of the Holy See during the 1962 Caribbean crisis, the collapse of Yugoslavia, in particular the wars in Croatia, Bosnia and Herzegovina and Kosovo, as well as in the context of military campaigns in Iraq and Afghanistan are analyzed. Particular attention is paid to its response to the humanitarian crises in Rwanda, Syria and the Middle East. Based on the analysis of materials from leading international media, it was established that the Holy See, relying on an extensive diplomatic network and active participation in the activities of international organizations, primarily the UN, consistently upholds the principles of peaceful conflict resolution and protection of civilians. The conclusions substantiate that the influence of the Holy See on international processes is determined primarily by its moral authority and diplomatic potential, and not by military or economic resources. At the same time, the absence of mechanisms for direct political influence limits the effectiveness of Vatican diplomacy in the context of escalating conflicts and the unwillingness of their participants to comply with the norms of international law. Despite this, the experience of the Holy See testifies to the significant importance of moral and humanitarian factors in ensuring international security and maintaining peace in the modern world.

Keywords: *Holy See, Vatican, Apostolic See, peacekeeping diplomacy, neutrality, international conflict, mediation, humanitarian aid, protection of human rights.*

Дата першого надходження статті до видання: 10.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.10.2026